

Diàleg mestres-venedors-llibreters

Ferran Hortigüela, venedor de llibres de text

Recordo perfectament el meu primer contacte amb els llibres de lectura. Va ser a l'any 1969 a l'escola Lavínia. Feia tercer de primària i els meus pares em van portar en aquesta escola. A Lavínia, teníem cada dia una estona per llegir lliurement el que volguéssim d'entre els llibres que hi havia a l'aula: llibres d'imatges, contes, poesia, còmics... Triaves el llibre que volies i al cap d'una estona en Joan, el mestre, venia, s'asseia al teu costat i et demanava que li expliquessis què havies trobat en aquell llibre. A Lavínia vaig descobrir poemes com «Una vaca amb un vedellet en braços» de Pere Quart o «El lagarto está llorando» de Federico García Lorca. Sempre més he portat aquests poemes amb mi.

Primers anys

Quan l'any 1989 vaig començar a fer de

venedor de llibres de text i de literatura infantil i juvenil, de seguida vaig copsar la preocupació i l'interès que els mestres i professors tenien per fer llegir als seus alumnes; d'aquí ve l'èxit d'El Vaixell de Vapor, Els Grumets de La Galera, Ala Delta i d'altres. Però al mateix temps vaig copsar també el neguit dels docents perquè a partir dels dotze anys, aproximadament, els nois i les noies abandonaven la lectura com a plaer i es limitaven a llegir el que a l'escola se'ls obligava, d'una manera farragosa. Això es va associar ràpidament a: «Si llegir un llibre implicava fer un treball *a posteriori*, això ho convertia en una altra tasca escolar, amb terminis de presentació, etcètera.» Així és que, l'any 1992, a l'editorial on treballava vàrem fer uns llibres de lectures de cicle inicial i cicle mitjà que, segons els mateixos autors, eren llibres per tenir a la tauleta de nit i anar llegint quan els nois i les noies volguessin. La idea no va agradar gaire als mestres d'aquests

cursos. Això passava perquè aquestes lectures no portaven associada cap mena d'activitat, i per tant eren difícilment avaluables d'una forma sistemàtica, i això era un problema per a ells, però també per als pares i mares.

Amb els anys vaig veure que si, quan arriba Nadal, un alumne no porta un àlbum ben gruixut a casa, pot semblar que el mestre no ha treballat gaire amb els nois i noies; tant se val que a les reunions amb els pares els digui que el seu fill té una bona comprensió lectora o una bona expressió oral. Els pares sovint volem una demostració sobre paper, i sovint que estigui valorada amb un nombre del 0 al 10. Si el butlletí ens diu que la filla té un 9 de comprensió lectora, ja ens quedem tranquils. Així és que els ensenyants, tant de primària com de secundària, tant per raons pròpies com per la pressió dels pares i mares, acaben receptant llibres de lectura obligats per a tota la classe, i normal-

Els temps havien canviat, i consegüentment els qui llegíem també. Era lògic i, a més, era el que tocava.

Des de dalt de la tarima

Un cop arribat a la professió docent, pràcticament per casualitat, mai no m'ha deixat de sorprendre l'evolució contínua de la relació entre escola i lectura. Acabat de sortir de la facultat, contagi per l'anàlisi erudita dels clàssics de la literatura i de la lingüística (que no incloïen, per descomptat, els de LIJ!), només podia mirar-me amb commiseració el que es llegia a l'escola. «Pobrets», pensava jo dels alumnes!, «són ignorants de la Literatura amb majúscules.» Per sort, vaig adonar-me de seguida que l'Ignorant, també amb majúscules, era jo: hi ha Ende, Rodari, Dahl... però també altres autors més propers. La litera-

tura per a infants i joves mai no ha estat microliteratura. Ni de bon tros.

L'experiència d'aquests anys, plens d'alts i baixos metodològics, és condicionada per les successives reformes educatives elaborades des dels despatxos, sovint sense tenir en compte el criteri dels professionals de l'ensenyament.

Tothom està d'acord que s'ha de llegir, però sovint podem dubtar si el verb *llegir* s'ha de conjugar en imperatiu. I encara més: quins títols cal incloure tant sí com no en l'hipotètic llistat de lectures?

Estic convençut que la resposta és que s'ha d'obligar a llegir. Perdó: *convidar*. I no s'hi valen objeccions de l'estil que es tracta d'una pràctica obsoleta. La prova és ben senzilla.

El calaix dels trucs

Efectivament: és molt difícil competir

amb la immediatesa i els recursos que pantalles de totes les grandàries ofereixen constantment a infants i joves.

Malgrat tot, la lectura en veu alta, o, encara millor, el fet d'explicar-los la trama o algun passatge de determinades obres, opera en l'aula una transformació gairebé màgica. Sense fils i sense Wi-Fi. Això es veu perquè aleshores no cal exigir silenci. Ulls i orelles s'obren, i la imaginació, guiada per les vicissituds dels herois, que són com els i les alumnes mateixos, comença a qüestionar-se el món tal com és. *Wonder*, *Coraline*, *El senyor Ibrahim i les flors de l'Alcorà*, *La metamorfosi*... es converteixen per a nens i joves en lectures apressades després que n'haguem parlat a classe. I sense imposicions.

Crec que aquest és el camí si volem aconseguir l'hàbit lector: trobar un temps i un espai a l'aula per *inocular*, en petites dosis, el *verí* de la lectura. I també una raó per fer-ho.

ment el mateix títol per a tothom, no fos cas que algú pensés que en Tal ha llegit això i en Tal altre una cosa diferent, cosa que encara limita més el plaer per la lectura. He de dir que algunes escoles tenen una petita biblioteca d'aula i els alumnes poden llegir llibres diferents, però això no és el més habitual. També voldria afegir aquí la demanda que a vegades fan els mestres dels més petits de llibres de poesia, endevinalles, embarbussaments, que fora del llibre de text costen de trobar.

Però, quan arribem al cinquè de primària, la lectura esdevé aquella cosa pesada que obliga els alumnes a llegir aquell llibre tant si t'agrada com si no, i a fer el treball corresponent. A més, puc dir com a venedor que, de vegades, quan un mestre ha triat un llibre que considera que li funciona, aquell títol ja no es canvia fins que es jubila. Això està bé, en el sentit que alguns clàssics com **El zoo d'en Pitus** s'han llegit a totes les escoles catalanes els darrers cinquanta anys. Ara bé, els autors novells tenen molt poques possibilitats de donar-se a conèixer. Alguna vegada havia acompanyat en Sebastià Sorribas i ell explicava que aquests darrers anys, de vegades, signava el mateix exemplar que ja

havia signat trenta anys abans als pares del mateix alumne.

El venedor i els mestres

Com a venedor m'interessa que es vagin venent títols diferents, de manera que es reaprofitin el mínim d'exemplars. Aquest interès, lògicament, també és compartit pels llibreters, però als mestres els costa molt canviar un títol de lectura d'un any a l'altre. Detecto inseguretats en aquests casos. «I si la novel·la que els proposo aquest curs no funciona? En canvi, aquest títol fa molts anys que el posem i sempre funciona.» Particularment, em sorprèn el verb «funcionar» en aquest context. Potser hauria de ser «agradar»? Recordo l'anècdota que explicava Emili Teixidor, que arribava a l'aula amb tres llibres sota el braç i tan sols recomanava dues de les lectures que portava. I, és clar, li demanaven per la tercera. «Aquesta és per més grans», i tots i totes es llençaven sobre el llibre «prohibit», talment com a **El nom de la rosa**. I recordo també com alguns mestres m'han explicat que de petits havien de llegir d'amagat, al lavabo de l'escola! Vet aquí la diferència entre prohibició i obligació.

La implicació dels docents és bàsica per

transmetre el gust per la lectura. Recordo una vegada que una mestra em va comentar que, llegint un conte als seus alumnes, es va emocionar i va estar a punt de plorar, doncs la mateixa emoció van viure aquells nens i nenes al costat d'ella. Altres vegades he acompanyat diversos autors a escoles per xerrar sobre les lectures amb les noies i els nois. És claríssim quan arribes i trobes un cartell de «Benvingut...» i tota la classe no només ha llegit el llibre, sinó que ha preparat les preguntes que li volen fer. En canvi, de vegades lamentablement portes un autor a una escola i veus que aquella activitat només pretén omplir una hora més, i els alumnes comencen a improvisar preguntes que acaben derivant sobre la vida personal de l'escriptor. La mateixa falta d'interès del mestre es pot sentir perfectament entre els alumnes.

Si a partir de l'ESO, sobretot, la lectura esdevé un cavall de batalla per als professors i un martiri per als alumnes, el batxillerat és el sùmmum dels despropòsits, amb lectures obligatòries marcades pel Departament d'Ensenyament que potser sortiran a l'examen de selectivitat, que el professorat no sap com fer passar, ben bé com si fossin una metzina. No fa gaire, vaig assistir a

Els classificats de Faristol

A càrrec de diversos col·laboradors

*Es busca voluntari per re-
escriure **El zoo d'en Pitus**,
adaptat als temps ac-
tuals i tenint en compte la
mala fama que viuen avui
en dia els yoss.*

PREMI A L'ÀLBUM INFANTIL I JUVENIL
BUSCA OBRES CANDIDATES QUE
facin vibrar i emocionar
ELS JURATS.

ES BUSQUEN POBLA-
CIONS DISPOSADES A
INVERTIR LA MEITAT
DEL PRESSUPOST QUE
DESTINEN A LA FESTA
MAJOR, D'UN CAP DE
SETMANA, AL FOMENT
DE LA LECTURA DELS
SEUS INFANTS I JO-
VES DE TOT UN ANY.

DIRIA QUE HE PERDUT LES
ULLERES. AJUDEU-ME
A LOCALITZAR **OBRES**
DE NARRATIVA INFANTIL
PERQUÈ NO HI HA FORMA
DE VEURE'N DE NOVES.

*Se suggereix als organitzadors
de concursos de booktràilers
escolars que considerin la
possibilitat de tenir algun
mestre/a al jurat. Possiblement
hi tinguin alguna cosa a dir.*

Us convidem a enviar anuncis per paraules al CLIJCAT (clijcat@clijcat.cat)

una xerrada sobre educació i noves tecnologies on hi havia diferents ponents. Quan es va acabar es va obrir un torn de preguntes, i uns alumnes de batxillerat van dir radicalment i amb la rebel·lia de l'edat que el que els feien llegir a l'escola era un rotllo, i van demanar als ponents que els proposessin alguns títols. Un d'ells va gosar recomanar un llibre de Hermann Hesse: **Siddharta**. Vaig pensar que va respondre per no callar. No perquè **Siddharta** no sigui un bon llibre, sinó perquè de la mateixa manera hauria pogut recomanar moltíssims altres clàssics. Però la reacció de la noia que ho va demanar i dels seus companys va ser apuntar aquell nom en contraposició als llibres que els obligaven a llegir a

l'escola. Per altra banda, vaig ser present en una aula de batxillerat a l'Institut Marina de la Llagosta, a la lectura en veu alta dels capítols amorosos del **Tirant lo Blanc**, i aquelles noies i nois frisaven per saber què passava: hi estaven enganxats. Fa un parell de mesos, en una sessió de lectura de poemes de l'editorial Godall que es va fer al taller de terrissa de Joan Cortiella, de la Galera, al Montsià, en acabar vaig estar xerrant amb algunes llibreteres d'Amposta i de Tortosa i totes coincidien que els nois i noies no sabien anar a les llibreries. Elles deien que els professors no porten els alumnes a les llibreries, i crec que això seria una bona cosa: que el professorat acompanyés els estudiants a la llibreria i els

ensenyés a triar quins llibres volen llegir em sembla una bona idea. Només que aquesta feina es pot fer amb els docents i/o amb els pares i mares.

Ara que torno a ser un bon lector, penso que per què no es deixa a la mainada i al jovent llegir de la mateixa manera que ho fem els adults, triant els llibres que volem, i comentant-los com, quan i amb qui volem. Penso que la feina del docent hauria d'orientar, més aviat, oferint diferents possibilitats als seus alumnes segons els seus interessos, per, al final, aconseguir uns lectors ben engrescats.

Com a alumne (i també com a docent), sempre he odiat les inefables fitxes de lectura, que només pretenen verificar que els alumnes han complert el que se'ls demana. A quin preu? Els qüestionaris que avaluen, capítol per capítol, la comprensió exhaustiva del relat només aconseguixen, en el millor dels casos, desvirtuar i alentir el contacte amb les paraules que desvetllen històries. Què en pensariem, els adults, si en llegir un bon llibre o en veure una bona pel·lícula algú fiscalitzés en qualsevol moment que estem fent *el que toca*?

El paper de l'escola

Al meu entendre hi ha un cert determinisme pel que fa a l'hàbit lector: un infant o un jove llegeix si ho ha mamat a casa. És difícil consolidar el costum quan les famílies es gasten sense dubtar-ho ni un moment cent euros en unes vambes de marca (tal vegada cosides en règim de semiesclavitud) i qüestionen si cal comprar un llibre que en val vuit.

L'escola pot esmenar (a l'alça... però, atenció, també a la baixa!) la predisposició ambiental dels alumnes. El rol del mestre o mestra hi és fonamental. Es comença per l'exemple coherent de dur, de tant en tant, un llibre sota el braç. Tot seguit, cal oferir un menú atractiu de lectures, fugint, en la mesura del possible, d'imposicions de qualsevol mena (modes basades en èxits cinematogràfics, llistats prescriptius, *suggestiments*

de la direcció, premis literaris, imposicions comercials...). Que l'únic criteri sigui proposar històries que sapiguem, més o menys del cert, que adquireixen un significat per a ells.

Però quines són, aquestes històries? És obligació del mestre esbrinar-ho. A més, el que és vàlid per a una promoció pot no ser-ne per a la següent.

La clau és defugir la comoditat de donar a llegir deu anys seguits tal llibre només perquè *funciona*. Això senzillament vol dir que el professor s'ha instal·lat en la comoditat i no considera necessari buscar-ne de nous. Vols que els teus alumnes llegeixin i tu no ho fas? Doncs no anem bé.

Per acabar, caldrà demanar als alumnes un producte final creatiu, motiva(n)t: un debat apassionat però respectuós, un desenllaç escrit alternatiu, un *booktràiler* interdisciplinari que estimuli l'aprenentatge entre iguals...

«Voldria que li fessis una ullada a l'últim d'en...»

La meua relació amb els comercials de les editorials sempre ha estat correcta, i va més enllà de la previsible simbiosi entre totes dues professions. Mai no tinc un «no» per a una trobada amb ells: en tot cas, un «millor quedem la setmana vinent, d'acord?».

Raons? En primer lloc, els comercials òbviament fan la seva feina, i ja només per això mereixen una consideració. Per descomptat

que volen vendre un producte, en aquest cas, llibres de lectura del fons de la seva editorial.

Sense la seva aportació i consell, però, es faria molt més difícil destriar el gra de la palla entremig del caos de catàlegs diversos que arriben als despatxos de caps de departament, coordinadors i caps d'estudis. Hi ha millor manera, d'altra banda, de *desconnectar* enmig de la jornada laboral que parlar de llibres amb algú que està a l'última?

Finalment, i no m'amagaré de dir-ho, m'agrada trobar-me amb els comercials perquè gairebé sempre ofereixen lectures. Així els docents ens fem una idea del que es fa i, de passada, podem ampliar les migrades biblioteques escolars.

Mai m'he sentit *coaccionat* per imposar un determinat títol, i això té a veure amb la professionalitat del col·lectiu de comercials. I també amb el fet que deixo ben clar de bon principi que no recomanaré ni faré comprar als meus alumnes, en la situació actual, cap llibre que no em faci el pes.

Il·lustració de Josep Vicó. *Més que llibres*. Animallibres